

Zo doen de Denen het

Deense legpluimveehouders combineren de **uitloop met boomteelt** en voeren kippen **volop ruwvoer** bij. Enkele Nederlanders zijn naar Denemarken geweest om het zelf te zien.

De project(bege)leiding van praktijknetwerk Bomen voor Buitenkippen had via verschillende kanalen vernomen dat er Deense pluimveebedrijven zijn die hun uitloop vol geplant hebben met fruitbomen of biomassawilgen. Ook zouden de Deense pluimveehouders flinke hoeveelheden ruwvoer bijvoeren en daar heel goede resultaten mee behalen. In augustus 2013 was een onderzoeker van het Louis Bolk Instituut wezen kijken en juni 2014 zijn op eigen gelegenheid nog eens drie bedrijfsadviseurs van voerfabrieken en een pluimveehouder gaan kijken in Denemarken, in totaal bij vier bedrijven.

Boomgaard + kippen = plantageæg (boomgaardei)

De familie Bent en Jette Jørgensen heeft in Børkop, nabij Vejle in het midden van Denemarken, sinds 1995 12.000 biologische leghennen. Zeven jaar geleden hebben ze de gehele uitloop van 10 hectare beplant met appelbomen. Niet zomaar wat appelbomen, maar een professioneel ingerichte biologische boomgaard met als doel appels

Bomen voor Buitenkippen

Het praktijknetwerk Bomen voor Buitenkippen (zie www.bomenvoorbuitenkippen.nl) heeft tot doel pluimveehouders te informeren over mogelijkheden om de uitloop voor kippen aantrekkelijker en zo mogelijk ook rendabeler te maken. Dit gebeurt via excursies en artikelen. Het project wordt mede gefinancierd door het Europees Fonds voor de Plattelandsontwikkeling, Fonds voor Pluimveebelangen, de deelnemende pluimveebedrijven en adviseurs.

MONIQUE BESTMAN

Boomgaardeieren - Een mooie dubbel-functie: de 10 hectare grote uitloop voor de kippen is helemaal beplant met een appelboomgaard, voor biologische appels

te oogsten en te verkopen. Met hulp van een DLV-adviseur uit Nederland. De eieren worden verkocht samen met die van twee vergelijkbare bedrijven als *plantageæg*, boomgaardei. In totaal zijn er destijds 21.000 tweejarige appelbomen geplant. In 2012 werd 100 ton appels geoogst en in 2013 bedroeg de oogst 150 ton. Het maximum, als de bomen op hun grootst zijn, is naar verwachting 200 ton. Met huisverkoop verdient de familie €1,88 per kilo appels en de grootafnemer betaalt ongeveer €1,27 per kilo. Stel dat ze jaarlijks 200 ton appels voor €1,27 verkopen, dan gaat het om een opbrengst van tweeënhalve ton.

Hoeveel de investering bedroeg om de boomgaard aan te planten en hoeveel de jaarlijkse onderhoudskosten zijn, is niet bekend, maar als de investeringen en op-

brengsten een beetje met elkaar in balans zijn, kunnen de verschillende takken elkaar mooi aanvullen als de ene of de andere tak het een jaar laat afweten vanwege een hoge voerprijs of lage eierprijs of tegevallers in de fruitteelt.

De bomen dicht bij de stal doen het volgens de Bent Jørgensen even goed als die ver weg van de stal. „Sterker nog”, zei hij, „ik breng zelfs mest uit de stal naar de verder weg gelegen delen van de boomgaard.”

Om ziekten te weren worden de bomen regelmatig behandeld met zwavel en calcium. Dit wordt erop gespoten als de kippen 's avonds in de stal zitten. De dag erna gaan de kippen gewoon weer naar buiten.

Door dergelijke werkzaamheden in de boomgaard te doen op tijden dat de kippen binnen zitten, hoeven de kippen niet extra binnen gehouden te worden.

Bent en Jette Jørgensen vinden dat fruitteelt en kippenhouderij op deze manier goed te combineren zijn.

ARNO VAN GORP

Anti-predator - Een wilgenplantage als kippenuitloop met een antipredatoromheining bestaande uit meerdere stroomdraden langs deels ingegraven afrastering en één erboven, ook over de palen zodat buizerds er niet op gaan zitten

BERT DOKTER

Ruwvoerverdeler - Als de ruwvoerverdeler het ruwvoer in de overdekte uitloop verstrekt komen de hennen daar massaal op af

Biomassawilgen + kippen = eieren en warmte

De familie Haugaard in Bolderslev in het zuiden van Denemarken, heeft eveneens 12.000 legkippen en 10 hectare uitloop. Bij deze familie is de stal zelfs vanaf de oprit niet te zien, hij is letterlijk midden in het bos gebouwd. In de uitloop is een wilgenplantage aangelegd: een bos van wilgen zonder looppaden ertussen. Elke twee jaar worden de wilgen gehakseld: 70.000 m³ houtsnippers (= 12.000 ton droge stof) waarmee de familie de houtkachel in het woonhuis stookt.

De stal ligt wat lager in het landschap. Om al te veel nattigheid tegen te gaan worden tijdens elke leegstand schelpen rond de stal gestort.

Naast de kippen en de wilgen heeft de familie Haugaard 67 hectare voor de teelt van voedergrondstoffen. Ze leveren die aan de voerfabriek en na te zijn gemengd met een kern, komt het geperst in korrels

weer terug. In Denemarken staat de wetgeving niet toe dat er tegen salmonella wordt gevaccineerd. Als preventieve maatregel moet voer worden verhit. Dus meelvoer is niet toegestaan.

Ruwvoer + ruwvoer = blije, gezonde, bezige kippen

Alle vier bezochte bedrijven voerden (hoofdzakelijk zelf geteeld) ruwvoer in de overdekte uitloop. Drie van de bedrijven deden dit met een ruwvoerverdeler die ook in varkens- en koeienstallen wordt gebruikt. Alles wat droog is kan ermee gestrooid worden, ook schelpengrit. Witte hennen moeten het langst wennen aan de ruwvoerverdeler, hooguit een week. Eén bedrijf voerde gerst-erwtensilage, een ander voerde gehakseld kuilgras met GPS-bonen en maïs, en op andere bedrijven werd gehakseld kuilgras gevoerd.

De bedrijven voerden ongeveer 120 gram mengvoer, aangevuld met 20 tot 25

Stallen midden in het bos

Enkele Deense pluimveehouders leveren onder de Duitse KAT-regels, maar het merendeel verkoopt de eieren aan de binnenlandse markt. In Denemarken is 17 procent van de tafeleieren een biologisch ei. Deense pluimveehouders hebben bijna allemaal akkerbouw naast hun pluimveetak. Een groot deel daarvan is voor eigen voerteelt. Er is weinig biologische maïsteelt vanwege de onkruiddruk en de droge zandgrond. In Deens pluimveevoer zit dan ook minder maïs dan in Nederlands voer. Ook voor andere granen is het te droog: er is al gauw beregening nodig. Het voer bevat tot 3 tot 4 procent vismeel.

Het is toegestaan om stallen midden in het land te bouwen. Vanaf de weg zijn de pluimveestallen vaak niet te zien. Ze staan achter bosranden of soms zelfs midden in het bos. Voor bedrijven met een uitloop is dat gunstig: de stal kan midden in de uitloop gesitueerd worden, waardoor de kippen niet ver hoeven te lopen en hem goed gebruiken. Bovendien schrijft de Deense regelgeving voor dat kippen bovenop de 4 m² uit de EU-regelgeving per kip nog 2 m² uitloop moeten hebben: de grond moet rust hebben en het helpt ook de besmettingsdruk naar beneden te halen.

De grondprijs is ongeveer €20.000 per hectare. Biologische M-eieren leveren 14-15 cent op, XL- eieren 7-7,5 cent en S-eieren 3,5-3,75 cent.

gram ruwvoer. Terug gerekend naar droge stof, eten de kippen 128 tot 130 gram. Doordat de ruwvoerverstrekking helemaal automatisch is, kun je het zo vaak verstrekken als je wilt.

De bezochte bedrijven hadden allemaal een dik pak stro in de overdekte uitloop, wat voor de nodige afleiding zorgt.

Wat ons vooral opviel, was de heel mooie bevedering van de dieren en het (voor biologische houderij) lage uitvalpercentage van 8 procent. Dat is te danken aan de ruwvoerverstrekking. De pluimveehouders vertelden geen last van pikkerij te hebben. Het ruwvoer geeft een goede afleiding aan de kippen. Het idee leeft dat het ruwvoer zorgt voor een gezondere kippendarm met een betere weerstand.

Dit artikel is een bewerking van een artikel dat eerder is gepubliceerd in V-focus.

Bert Dokter Coöperatie De Valk Wekerom
Monique Bestman Louis Bolk Instituut